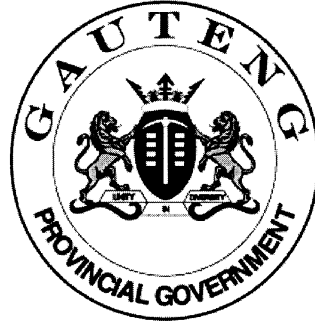

**SENIOR CERTIFICATE
EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN**

**FEBRUARY / FEBRUARIE
MARCH / MAART**

2005

**SEPEDI LELEME LA GAE
MAEMO A A PHAGAMEGO**

(Lephephe la boraro)

HG

109-1/3

SEPEDI FIRST/PRIMARY LANG HG: Paper 3

12 pages

109 1 3

HG

X05

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

KGORO YA THUTO YA GAUTENG
DITLHAHLOBO TŠA MAREMATLOU

SEPEDI LELEME LA GAE
MAEMO A A PHAGAMEGO
(Lephephe la boraro)

NAKO: diiri tše 2½

MEPUTSO: 120

DITAELO:

- Lephephe le le na le dikarolo tše THARO e lego A,B le C.
- Tloga o tsinkela dihlogo le diswantšho ka šedi, pele o ka dira kgetho ya maleba.
- Mo karolong ya C kgetha puku e TEE fela , **Go tseba mang** goba **Moepathutse**.
- Kgetha potšišo ya ditsopolwa goba ye telele go tšwa pukung yeo o e kgethilego
- Bala dipotšišo ka moka ka šedi pele o thoma go ngwala.

**KAROLO YA A
TAODIŠO**

POTŠIŠO 1

Kgetha e TEE ya ditaodišo tše di latelago, gomme o ngwale taodišo ya botelele bja matlakala a MABEDI ka yona.

- 1.1 Maikarabelo a kgoro ya thuto ke go tšweletša setšhaba seo se tlogo ba bahlodi ba mešomo, e sego banyaki ba mešomo go fokotša tlhokego ya mešomo.

Tlholo ya mešomo nageng ya gešo.

- 1.2 Ge naga ya gešo e ka tšwelela go swara mogope wa lefase wa kgwele ya maoto wa 2010, go tla phethega la mogologolo la go re: Moeng etla ka gešo re je ka wena. Ngwala taodišo ye hlogo ya gona e rego:

Ge mogope wa lefase wa kgwele ya maoto wa 2010 o ka swarwa mo Afrika-Borwa.

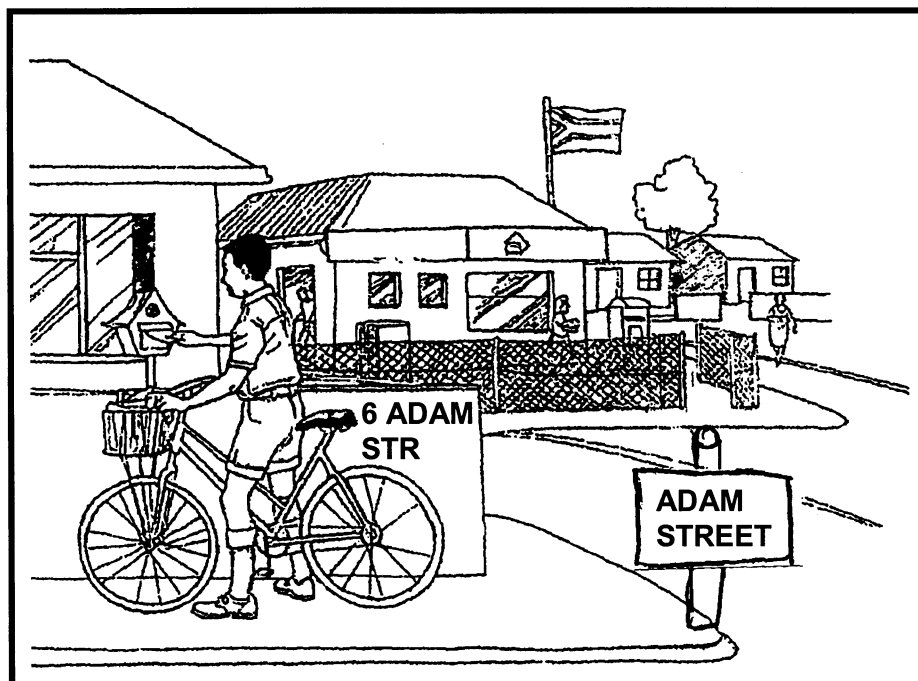
- 1.3 Dikgakangano le dintwa tša baotledi ditseleng tša rena ke tlhobaboroko.

- 1.4 Hlama hlogo ya taodišo ya maleba, o ngwale taodišo yeo ka yona re tlogo kwešiša seo se filwego mo seswantšhong se.

Sowetan 4 April 2003

- 1.5 Seswantšho se se re lemoša taba ye nngwe ye bohlokwa kudu maphelong a batho. Hlama hlogo ya maleba o re fe tšeo o di tsebago mabapi le tiragalo ye.

Illustrative learning programme 30 March 2003

- 1.6 Seswantšho se se latelago se laetša maiteko ao baetapele ba bangwe ba ithaopago go fetola maphelo a balwetši ba AIDS. Tšwela pele ka go re anegela mohola wa maiteko a go balwetši.

Sowetan: 29 November 2003

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 1x40=[40]

KAROLO YA B DINGWALWANA

POTŠIŠO 2

Ngwala LENGWALO le TEE la ao a latelago. Botelele bja lona bo akaretša atrese, madume mmele le thumo bo tlale letlakala le TEE.

- 2.1 Ngwalela lekgotlakgašo la Afrika-Borwa lengwalo o ba lemoše ka le lengwe la mananeo ao ba a gašago, leo le tlogago le hola setšhaba mabapi le tša malapa.

GOBA

- 2.2 O sa tšwa go tšea leeto ka sefofane go ya Kapa la mathomo bophelong bja gago. Ngwalela mogwera wa gago lengwalo o mo anegele ka tša ketelo ye.

1x20=[20]

Phetla

POTŠIŠO 3

Kgetha se TEE sa dingwalwana tše di latelago o ngwale ka sona. Botelele bja sona bo be go ya ka dinyakwa tša sona.

- 3.1 Badudi ba motse wa geno, le kgwathilwe maikutlo ke maemo a ditaba ao a laetšwago seswantšhong se se laetšwago ka fa fase. O kgopetšwe legatong la bona go ngwalela lekgotla la motse **memorantamo** woo ka wona le tšweletšago go se kgotsofatšwe ke maemo a a ditaba, ngwala memorandamo woo.

Sunday Times 24 May 2003

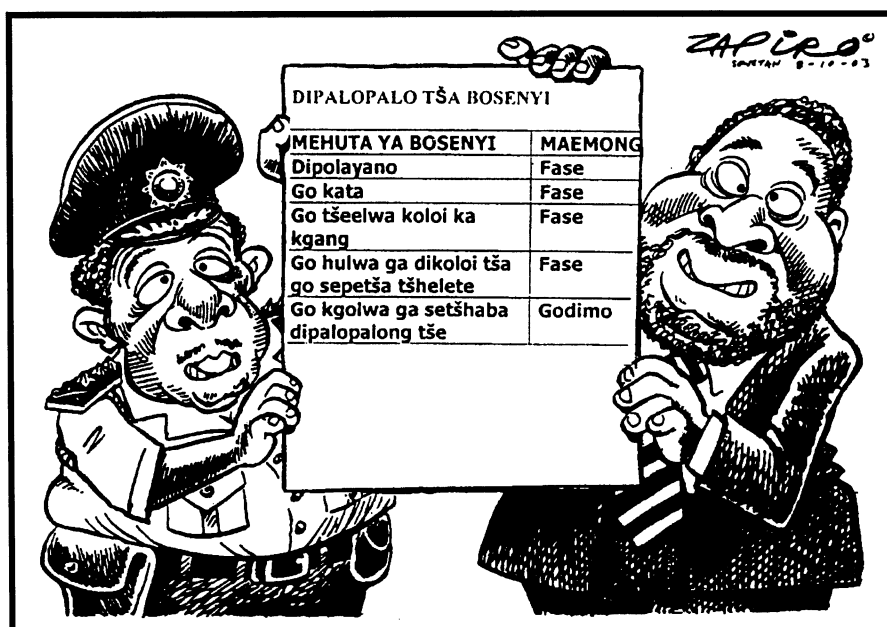
GOBA

- 3.2 **Poledišano** yeo e lego magareng ga rasephetephe le mong dithekese, yeo e tlogo feleletša e lemošitše mong sefatanaga tšeo di swantšhitšwego, ka ga kotsi ye e ka tšweletšwago ke seo se laetšwago fa.

Sowetan: 10 October 2003

- 3.3 Morago ga dipalopalo tše, o kgopetšwe go tšweletša maikutlo a mokgatlo wa gago ka palamenteng. Re alele **polelo** ya gago.

Sowetan: 8 October 2003

POTŠIŠO 4

Kgetha se TEE sa dingwalwana tše di latelago, o ngwale ka sona botelele bja maleba go ya ka mohuta wa sona.

- 4.1 O mong wa kgwebo yeo e tšwelelago mo seswantšhong se se lego ka fa fase. Thala **sehlabelamokgoši**, seo se tlogo go goketša badudi ba fao go kgeregela ka lebenkeleng le.

Illustrative learning Programme 30 March 2003

GOBA

- 4.2 O morutwana yo a sa tšwago go tšwelela dithutong tša marematlou ka dinaletšana. Tlhokego ya tšhelete go tšweletša dithuto pele ke tlhobaboroko. Ka letšatši le lengwe ge o sepela ka toropong o bona postara ye e latelago. **Fekesa** kgopelo ya gago.

KADIMONG YA TŠHELETE
GO ADIMANA KA TŠHELETE KE SEO RE SE DIRAGO, KWEŠIŠO YA DITLHOKO TŠA GAGO KE SEO RE TŠWAGO PELE KA SONA.
Ge o na le kgahlego, romela kgopelo ya gago go: PANKA YA LEHUTŠONG YA AFRIKA – BORWA Kopana le : Raletsogo 21 Mmileng wa Moloto Nomoro ya mogala: 011 26662 921 Nomoro ya fekese: 011 26662 931

GOBA

- 4.3 Mogwera wa gago o sa tšwa go fetša dithuto tša bongaka kua go la Cuba. Lehono ke letšatši la gagwe la dikapešo. Re thalele **karata** yeo a ilego a go mema ka yona go tla moletlong.

1x10=[10]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: [50]

KAROLO YA C

POTŠIŠO 5

Go tseba mang? – H.H. Ramokgopa

- 5.1 Badišiša ditsopolwa tše di latelago ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago:

Setsopolwa A:

Ke ra neng le neng o se ka ... Ge o ka tlogela yo mongwe wa bana ba gago ba ya go aga kua, o tla gopola mantšu a ka ka bohloko bjo bogolo, gwa se be le se o se dirago.”

Ge a laile morwedi le barwa ba gagwe, Sefaka a ithobalela. Eupša mmabona a šala a fela a ba gopotša mantšu a tatabo, a bile le yena a ba opeletša gore ba se lebale taba yeo.

Morwedi wa Sefaka yena o ile a tšewa ke monna wa ditšhaba di šele, a tšea mosadi wa gagwe ba ya go aga nageng ya gabo. Ba fiwa masogana a mararo le makgarebe a mane. Gare ga bao yo mongwe a bethwa ke legadima la mmolaya, gona kua kgolekgole.

- 5.1.1 Efa hlogo ya setsopolwa se. (1)
- 5.1.2 Ka boripana methaladi ye MERARO hlaloša seo se gapeleditšego Sefaka go laya bana ba gagwe. (3)
- 5.1.3 Go ya ka mo o badilego kanegelo ye o bona karabo yeo o e filego ka go 5.1.2 e be e hlolwa ke eng? (1)
- 5.1.4 Morago ga taelo ye ya Sefaka go ile gwa direga eng ka lapa la gagwe? Hlaloša. (2)

Setsopolwa B:

MmaRobowitsky : “Molato? Na mabaka a gago a šetše a fihlile?”

MmaPhakwe : “Aowa! Mabaka ga se a fihle: ke sa na le kgwedi tše pedi tše di tletšego. Ke dio lapa.”

MmaRobowitsky : “O lapišitšwe ke eng? Kgane o šoma ka maatla mola ke go boditše gore o šome ka go iketla?”

MmaPhakwe : “Ga se tšeo, Mohumagadi. O sa tseba gore ga ke ke tshwenya ge ke le ka mokgwa wo; fela ke bona gore phakwe ye e tlogo ye ke phakwe ruri; e mafolofolo, ga e mphe sebaka sa go khutša. Ge a ekwa ke swere ke šoma le yena o nape a ntshwariše. Bjale ga ke re ge yena a šoma o šoma nna, mola le nna ka mo ke swere? Ga o bone gore ke šoma gabedi?”

- 5.1.5 Efa tswalano ya mmaRobowitsky le Thabo. (2)

- 5.1.6 Ke mang yo a ilego a ema legatong la Thabo ge a eya go khutša? (1)
- 5.1.7 Na motho yo o mo filego ka go 5.1.6 o ile a dira eng sa bošula? (2)
- 5.1.8 Taba yeo ba ga Robowitsky ba e tsebile bjang? Hlaloša. (3)
- 5.1.9 Ge o bona karabo yeo o e filego ka go 5.1.7 e ka direga? Efa kgopolo ya gago. (3)

Setsopolwa C:

Serwadi	: "E re nka be ke na le matšatši a go tsebalega ke kgone go bonana le Leburu leo. Bjale ke swanetše go gomela mošomong. Ga ke tsebe gore ge ke humane llifi di tla ba di sa le gona naa? Goba o gopola bjang?"
MmaSerwadi	: "Nna ke bona eka yeo e tla ba taba ya go diega; batho ba a di kitimela ka gobane mabaka a fetogile. Ge re letela gore o humane llifi ya gago go tlo tšea sebaka."
Serwadi	: "Ke re na o bona bjang, ka gore ga go ka mo nka thišago go boela mmerekong?"
MmaSerwadi	: "Aowa, nka no kgotlelela ka ya go kgonthiša taba yeo, le ge e le mo ke bolawa ke maoto. Ge ka nnete di le gona ke reke tše pedi fela. Mohlomongwe di ka re atla, ra holega."
Serwadi	: "O tla ba o thakgile ge o ka kgona go dira bjalo, mogatšaka."

- 5.1.10 MmaSerwadi o be a nyaka go reka eng? Le gona ka lebaka la eng? (2)
- 5.1.11 Ke eng seo se ilego sa tla sa nyamiša MmaSerwadi morago ga fa? Efa dintlha tše PEDI. (4)
- 5.1.12 Ge o be o le Mmaserwadi o be o tla dira eng ge ditaba di eme ka lehlakore le? Efa dintlha tše PEDI. (4)
- 5.1.13 Ramokgopa o go ruta eng ka kanegelo ye? Efa dintlha tše PEDI. (2)

[30]

GOBA

- 5.2 Dikanegelo tša Ramokgopa di kgala megabaru, go se tshepege le bohodu. Go tlišetša taba ye kgato ka kgato re alele kanegelo ya **E kgatliwe** o tšama o rothetša mehlala ya maleba. (30)

[30]

GOBA

POTŠIŠO 6

Moepathutse – S.A. Makopo

- 6.1 Badišiša ditsopolwa tše di latelago gore o tle o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago:

Setsopolwa A

Mohlang wa ge mohlologadi a beolwa, banna ba ipshina ka bjalwa bjo bo apeetšwego modiro wo. Le ngaka e a bitšwa gore e foke motse, go se tle gwa latela lehu le lengwe ka fao. Mohlologadi o a hlapišwa gore sefifi se se bego se mo apešitše se tlogele sa ruri.

Gantši go šupiwa yo mongwe wa banna ba ba kgobokanego fao, gagolo yo e lego wa leloko, gore e be yena a thušago mohlologadi ka se le sela, le gona go mo tloša bodutu.

- 6.1.1 Ntšha ditlwaelo tše THARO tša setšo mo setsopolweng se. (3)
- 6.1.2 Na bjalwa bjo bo apeelwago modiro wo wa go beola bo bitšwang? (1)
- 6.1.3 Go ditlwaelo tše di tšwelelago temaneng ye ke dife tše o bonago di ka lahlwa? Efa lebaka la karabo ya gago. (2)
- 6.1.4 Ka methaladi ye MEBEDI hlaloša gore monna ge a hlokošetše o bolokwa bjang. (2)
- 6.1.5 Monna ge a tlogetšwe ke mosadi yena o mo ilela bjang? (1)

Setsopolwa B

Ge diphoofolo tša lešoka di kgobokane moo kgorong ya tau, yona ya thoma go bolela ya re: “Ke leboga ge le tšile ka moka mo pitšong, gobane go nyatša kgoši ke go tloga. Bjale tsebang matšatši a ile, ke godile. Bogolo ga bo ntshwenye gakaalo. Ge nkabe mmele wa ka o phela gabotse. Bjale ke phela ka go fokola bana ba ka. Ke nyaka gore ka moka le phatlalale le ye go nnyakela sehlare se se ka mphodišago. Yo a ka tlogo le pheko ya go mphodiša o fiwa karolo ye nngwe ya mmušo wa ka.”

- 6.1.6 Efa leina la phoofolo yeo e bego e se gona pitšong ye. (1)
- 6.1.7 Ge o bona ke ka lebaka la eng ge e be e se gona? Efa kgopolo ya gago. (2)
- 6.1.8 Tau e šupa eng ka seema se **go nyatša kgoši ke go tloga?** (2)
- 6.1.9 Ge o be o le tau o be o tla dira eng ge o botšwa gore ye nngwe ya diphoofolo e be e se gona pitšong? Efa boikgopolelo bja gago. (2)
- 6.1.10 Makopo o kgala eng nonwaneng ye? Efa dintlha tše THARO. (3)
- 6.1.11 Ge o bona Tau e ile ya fola? Efa lebaka la karabo ya gago. (2)

Setsopolwa C:

“Karikana yela e tšwelelago e tla ka ya nkhutšiša mosepele. Ke tla itahlela mo gare ga tsela tše nkego ke hwile. Ke tseba motho. O tla ema, a hloma nke ke hwile, a ntahlela godimo ga karikana. Moo ke bonago gore bjale ke lapologile, ke tla fologa ka tšhaba.” Ke phukubje yeo ge a nagana ka mahlajana a yona.

Aowa, karikana yela ya ditonkana ya batamela. Monyekarikana ge a re mahlo tloga, o bona phukubje e rapaletše mo tseleng. A emiša karikana ya gagwe.

- 6.1.12 Efa hlogo ya setsopolwa se. (1)
- 6.1.13 Efa thuto yeo Makopo a go rutago yona go ya ka setsopolwa se. (2)
- 6.1.14 Phukubje e dirile eng morago ga fa? (1)
- 6.1.15 Hlaloša seo se ilego sa direga ge monyekarikana a bona phukubje. (3)
- 6.1.16 O ithuta eng ka baanegwa ba go swana le phiri? Efa dintlha tše PEDI. (2)

[30]

GOBA

- 6.2 Dinonwaneng tša Makopo botlaela le bohlale di a bapetšwa. Go tiišetša se, re alele dinonwane tše di latelago:

Matheetšabohle o tshwenyegile. (15)

Ga se rena ditšhwene. (15)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: [30]

PALOMOKA: 120

BOFELO